ZAMONAVIY TA'LIMDA INGLIZ TILINI O'QITISHNING INNOVATSION USULLARI.

Umarova Shabnam Abduvoxid qizi

Annotatsiya. Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim sharoitida ingliz tilini o'qitishning innovatsion yondashuvlari, ularning didaktik imkoniyatlari va amaliy qo'llash tamoyillari tahlil qilinadi. Kommunikativ yondashuv, vazifaga asoslangan ta'lim, loyiha usuli, o'yinlashtirish hamda raqamli vositalardan foydalanishning o'quvchilar til kompetensiyasini rivojlantirishdagi o'rni yoritiladi. Shuningdek, innovatsion metodlarni ta'lim maqsadi, o'quvchilarning yoshi, til darajasi va mavjud resurslarga muvofiq tanlash zarurligi asoslanadi.

Kalit so'zlar: ingliz tili, innovatsion metodlar, kommunikativ kompetensiya, vazifaga asoslangan ta'lim, loyiha usuli, raqamli texnologiyalar, o'quvchi markazli ta'lim.

Abstract. This article examines innovative approaches to teaching English in contemporary education, focusing on their pedagogical potential and practical implementation. It discusses communicative language teaching, task-based learning, project work, gamification, and digital tools as ways to support learners' language development. The article also emphasizes that innovative methods should be selected according to learning objectives, learners' age and proficiency, and the resources available.

Keywords: English language teaching, innovative methods, communicative competence, task-based learning, project-based learning, digital technologies, learner-centred education.

Аннотация. В статье рассматриваются инновационные подходы к преподаванию английского языка в условиях современного образования. Анализируются коммуникативный подход, обучение на основе заданий, проектная работа, игровые технологии и цифровые средства. Особое внимание уделяется выбору методов с учётом учебных целей, возраста и уровня подготовки учащихся, а также доступных образовательных ресурсов.

Ключевые слова: преподавание английского языка, инновационные методы, коммуникативная компетенция, обучение на основе заданий, проектный метод, цифровые технологии.

Globallashuv, xalqaro akademik hamkorlik va raqamli kommunikatsiya kengayib borayotgan sharoitda ingliz tilini bilish ta'lim, kasbiy rivojlanish hamda axborot resurslaridan foydalanish uchun muhim kompetensiyalardan biriga aylandi. Shu sababli ingliz tili darslarining vazifasi faqat grammatik qoidalarni yod oldirish yoki alohida so'zlarni o'rgatish bilan cheklanmaydi. Ta'lim oluvchilar til vositalaridan real muloqotda foydalana olishi, fikrini tushunarli ifodalashi, suhbatdoshini anglay olishi va turli vaziyatlarda mos til strategiyalarini tanlay bilishi lozim. Hymes kommunikativ kompetensiya tushunchasini tilni ijtimoiy vaziyatga mos ravishda qo'llash qobiliyati bilan bog'lagan [1]. Bu qarash ingliz tilini o'qitishda muloqotga yo'naltirilgan va o'quvchi faolligini qo'llab-quvvatlaydigan metodlarning ahamiyatini oshiradi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Maqolaning maqsadi zamonaviy ingliz tili ta'limida qo'llanadigan innovatsion metodlarning nazariy asoslarini tahlil qilish hamda ularni dars jarayoniga maqsadli tatbiq etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Ishda ilmiy-metodik adabiyotlarni tahlil qilish, qiyoslash va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Maqola nazariy-tahliliy xususiyatga ega; unda keltirilgan metodik tavsiyalarni empirik tajriba natijasi sifatida talqin qilmaslik lozim.

INNOVATSION METODLARNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Innovatsion ta'limni faqat yangi texnik qurilma yoki internet platformasidan foydalanish bilan tenglashtirish to'g'ri emas. Metodning innovatsionligi, avvalo, o'quvchi faoliyatini qanday tashkil etishi, mustaqil fikrlash va muloqotga qanday sharoit yaratishi, o'quv maqsadiga qay darajada xizmat qilishi bilan belgilanadi. Richards va Rodgers til o'qitish metodlarini yondashuv, loyihalash va dars jarayonidagi amaliyot o'rtasidagi bog'liqlik asosida ko'rib chiqadi [2]. Demak, samarali metod tanlashda maqsad, mazmun, o'qituvchi va o'quvchi vazifalari hamda baholash mezonlari bir-biriga mos bo'lishi kerak.

O'quvchi markazli ta'limda pedagog tayyor ma'lumotni yetkazuvchi yagona manba sifatida emas, balki o'rganish jarayonini yo'naltiruvchi, fikr-mulohaza beruvchi va hamkorlikni tashkil qiluvchi mutaxassis sifatida faoliyat yuritadi. Vygotskiyning ijtimoiy-madaniy yondashuvi bilimning ijtimoiy hamkorlik jarayonida rivojlanishini ta'kidlaydi [3]. Ingliz tili darsida bu tamoyil juftlikda suhbatlashish, kichik guruhda muammo yechish, tengdoshlar fikrini tinglash va birgalikda mahsulot yaratish orqali amalga oshirilishi mumkin.

KOMMUNIKATIV YONDASHUV VA VAZIFAGA ASOSLANGAN TA'LIM

Kommunikativ til o'qitish yondashuvi til birliklarini mazmunli muloqotda qo'llashga ustuvor ahamiyat beradi. Bunda grammatik aniqlik muhimligicha qoladi, biroq u muloqotdan ajratilgan maqsad emas, balki fikrni to'g'ri va tushunarli yetkazish vositasi sifatida o'rgatiladi. Masalan, "At the shop", "Asking for directions" yoki "Making an appointment" kabi vaziyatlarda o'quvchilar zarur iboralarni o'rganib, ularni rolli suhbatda qo'llaydilar. Bunday mashg'ulotda o'qituvchi faqat xatolarni tuzatishga emas, balki o'quvchining ma'noni yetkazish strategiyalariga ham e'tibor qaratadi.

Vazifaga asoslangan ta'limda darsning markaziga aniq natijaga olib keladigan kommunikativ topshiriq qo'yiladi. Willis vazifaga asoslangan yondashuvni topshiriqni bajarish, natijani muhokama qilish va til shakllariga e'tibor qaratish bosqichlari bilan izohlaydi [4]. Masalan, o'quvchilar guruhlarda bir kunlik sayohat rejasini tuzib, transport, vaqt, xarajat va tashrif buyuriladigan joylar haqida ingliz tilida kelishib oladilar. Yakunda ular rejani taqdim etib, boshqa guruhlarning savollariga javob beradilar. Bu jarayonda lug'at, grammatik tuzilmalar, tinglab tushunish va og'zaki nutq bir vazifa doirasida uyg'unlashadi.

Topshiriqning murakkabligi o'quvchilarning til darajasiga moslashtirilishi zarur. Boshlang'ich darajadagi o'quvchilarga tayanch so'zlar, gap qoliplari va rasmli ko'rsatmalar berish mumkin. Yuqori darajadagi o'quvchilar esa bir nechta yechimni solishtirish, dalil keltirish va o'z qarorini asoslashga undaladi. Shunday differensial yondashuv barcha o'quvchilarning faol ishtirok etish imkoniyatini kengaytiradi.

LOYIHA USULI VA HAMKORLIKDA O'RGANISH

Loyiha asosida o'qitish o'quvchilarga tilni uzoqroq muddatli, mazmunli faoliyat davomida qo'llash imkonini beradi. Loyiha mavzusi o'quvchilarning yoshi va kundalik tajribasiga yaqin bo'lsa, ularning ishtiroki va mas'uliyati ortishi mumkin. Masalan, "My town", "Healthy lifestyle", "Environmental protection" yoki "A guide for visitors" mavzularida guruhlar poster, taqdimot, qisqa video yoki buklet

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

tayyorlaydilar. Har bir ishtirokchi ma'lumot izlash, matn yozish, tasvir tanlash, taqdimot qilish kabi vazifalardan birini bajaradi.

Loyiha usulida til o'rganish bilan birga rejalashtirish, axborotni saralash, hamkorlik, vaqtni boshqarish va omma oldida chiqish ko'nikmalari ham rivojlanishi mumkin. Beckett va Slater loyiha doirasida til, mazmun va ko'nikmalarni birlashtirish imkoniyatini muhokama qilgan [5]. Biroq loyiha faqat chiroyli mahsulot yaratish bilan baholanmasligi kerak. Baholash mezonlariga tilning tushunarliligi, lug'atdan foydalanish, mazmunning aniqligi, guruhdagi ishtirok va taqdimot sifati kiritilishi maqsadga muvofiq.

Hamkorlikda o'rganish jarayonida o'quvchilar bir-birining nutqini tinglaydi, fikrni aniqlashtiradi va muammoni birgalikda hal qiladi. O'qituvchi guruh rollarini oldindan belgilashi, har bir o'quvchining hissasini ko'rinadigan qilishi va tengdoshlar bahosini aniq mezonlar asosida tashkil etishi lozim. Aks holda topshiriqning asosiy qismini bir yoki ikki faol o'quvchi bajarib, qolganlar chetda qolishi mumkin.

O'YINLASHTIRISH VA RAQAMLI VOSITALAR

O'yinlashtirish o'quv jarayoniga ball, bosqich, topshiriq, tezkor fikr-mulohaza va jamoaviy maqsad kabi o'yin elementlarini maqsadli kiritishni anglatadi. Lug'atni mustahkamlash, so'zlarni toifalash, grammatik shakllarni tanlash yoki tinglab tushunishni tekshirishda qisqa o'yinlardan foydalanish mumkin. Bunda raqobat yagona rag'batlantiruvchi omilga aylanmasligi kerak: o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, hamkorligi va xatodan o'rganishi ham qadrlanishi zarur.

Raqamli vositalar audio va videomateriallar, interaktiv testlar, virtual doskalar, lug'at ilovalari hamda onlayn hamkorlik maydonlari orqali til muhitini boyitadi. Mobil texnologiyalar o'quvchilarga darsdan tashqari vaqtda ham til bilan shug'ullanish va ayrim mashqlarni o'z sur'atida bajarish imkonini beradi [6]. Shu bilan birga, texnologiya dars maqsadiga xizmat qilishi lozim: platformadan foydalanishning o'zi o'quv natijasini kafolatlamaydi. O'qituvchi raqamli topshiriqning til ko'nikmasiga qanday hissa qo'shishini oldindan belgilashi kerak.

2026-yilda e'lon qilingan tizimli sharh va meta-tahlilda ingliz tilini chet tili sifatida o'qitishda yangi texnologiyalar bo'yicha 33 tadqiqot va 3181 ishtirokchi ma'lumotlari tahlil qilingan. Mualliflar umumiy ijobiy ta'sirni qayd etgan bo'lsa-da, tadqiqotlar orasidagi sezilarli farqlar natijalarni barcha sharoitlarga bir xil tatbiq etishda ehtiyotkorlikni talab qiladi [7]. Bu xulosa raqamli texnologiyalarni pedagogik reja, o'quvchi ehtiyoji va mavjud infratuzilma bilan uyg'unlashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Raqamli ta'limda internetga kirish imkoniyati, qurilmalar mavjudligi, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va manbalarni tanqidiy baholash masalalari ham hisobga olinishi kerak. Barcha o'quvchilarda bir xil qurilma yoki barqaror internet bo'lmasligi mumkin. Shu sababli raqamli topshiriqning oflayn muqobilini tayyorlash va o'quvchilarni shaxsiy ma'lumotlarni ehtiyotkorlik bilan ulashishga o'rgatish maqsadga muvofiq.

INNOVATSION METODLARNI DARSDA QO'LLASH BO'YICHA TAVSIYALAR

Innovatsion metodni tanlashdan oldin o'qituvchi dars yakunida o'quvchi nimalarni bajara olishi kerakligini aniq ifodalashi lozim. Masalan, "o'quvchi sayohat rejasini ingliz tilida uchta asosiy dalil bilan taqdim eta oladi" kabi kuzatiladigan natija darsni rejalashtirish va baholashni osonlashtiradi. Shundan so'ng metod, material, vaqt va baholash mezonlari tanlanadi.

Amaliy jihatdan 45 daqiqalik darsni quyidagicha tashkil etish mumkin: dastlabki 5 daqiqada mavzuga oid rasm yoki savol orqali qiziqish uyg'otish; keyingi 8–10 daqiqada kerakli so'z va iboralarni kontekstda ko'rib chiqish; 15 daqiqada juftlik yoki guruhda kommunikativ topshiriq bajarish; 7–8

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

daqiqada natijalarni taqdim etish; qolgan vaqtda fikr-mulohaza va qisqa refleksiya o'tkazish. Bu taqsimot qat'iy qolip emas, balki o'quvchilar darajasi va dars maqsadiga moslashtiriladigan namuna hisoblanadi.

Baholashda faqat yakuniy javob emas, o'rganish jarayoni ham e'tiborga olinishi lozim. Formativ baholash, kuzatish varaqasi, o'z-o'zini baholash va tengdoshlar fikri o'quvchiga keyingi qadamini anglashda yordam beradi. Masalan, og'zaki taqdimot uchun mazmunning tushunarliligi, maqsadli lug'atdan foydalanish, talaffuz va muloqotga jalb etilish mezonlari belgilanishi mumkin. Xatolarni tuzatishda o'quvchining fikrini bo'lmaslik, zarur paytda qayta ifodalash va mashg'ulotdan keyin umumiy xatolarni tahlil qilish foydali bo'ladi.

O'qituvchining metodik tayyorgarligi innovatsion ta'limning muhim shartidir. Pedagog yangi vositalarni sinab ko'rishi, natijalarni kuzatishi, hamkasblar bilan tajriba almashishi va o'quvchilar fikrini hisobga olishi kerak. Har bir sinfning ehtiyoji turlicha bo'lgani uchun barcha vaziyatda bir xil metodni qo'llashdan ko'ra, maqsadga asoslangan moslashuvchan yondashuv ma'quldir.

XULOSA

Zamonaviy ta'limda ingliz tilini samarali o'qitish o'quvchini mazmunli muloqotga jalb qilish, til bilimlarini amaliy vazifalarda qo'llash va mustaqil o'rganish strategiyalarini rivojlantirish bilan chambarchas bog'liq. Kommunikativ yondashuv, vazifaga asoslangan ta'lim, loyiha usuli, hamkorlikdagi faoliyat, o'yinlashtirish va raqamli resurslar ushbu maqsadlarga erishishda bir-birini to'ldirishi mumkin. Ularning samarasi metodning yangiligidan ko'ra, aniq o'quv maqsadiga mos tanlanishi, o'quvchilar darajasiga muvofiq tashkil etilishi va mazmunli fikr-mulohaza bilan qo'llab-quvvatlanishiga bog'liq.

Shunday qilib, ingliz tili o'qituvchisi an'anaviy mashqlarni butunlay rad etmasdan, ularni interaktiv va kommunikativ faoliyat bilan uyg'unlashtirishi zarur. Innovatsion metodlarni ongli ravishda tanlash o'quvchilarning til ko'nikmalarini rivojlantirish, darsdagi faolligini oshirish va o'rgangan bilimlarini real vaziyatlarda qo'llash imkoniyatini kengaytiradi. Mazkur xulosalarni muayyan ta'lim muassasasida amaliy jihatdan tekshirish uchun kelgusida tajriba-sinov ishlari, boshlang'ich va yakuniy diagnostika hamda o'quvchilar fikrini o'rganishga asoslangan empirik tadqiqotlar olib borish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Hymes, D. H. On Communicative Competence. In: Pride, J. B., Holmes, J. (eds.). Sociolinguistics: Selected Readings. Harmondsworth: Penguin, 1972. P. 269–293.
2. Richards, J. C., Rodgers, T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
3. Vygotsky, L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.
4. Willis, J. A Framework for Task-Based Learning. Harlow: Longman, 1996.
5. Beckett, G. H., Slater, T. The Project Framework: A Tool for Language, Content, and Skills Integration. ELT Journal, 2005, 59(2), 108–116.
6. Kukulska-Hulme, A., Shield, L. An Overview of Mobile Assisted Language Learning: From Content Delivery to Supported Collaboration and Interaction. ReCALL, 2008, 20(3), 271–289.
7. Liu, M., Hashim, H., Sulaiman, N. A. A Systematic Review of Emerging Technology Applications for Teaching English as a Foreign Language Across Different Educational Levels. Educational Research Review, 2026, Article 100795. https://doi.org/10.1016/j.edurev.2026.100795.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.